

Περιεχόμενα

Κατάλογος Πινάκων	13
Κατάλογος Σχημάτων	15
Ευχαριστίες	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Βιβλιογραφική ανασκόπηση	19
1.1 Εισαγωγή	19
1.2 Βασικές αρχές της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών	20
1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση της παιδαγωγικής της βρεφικής περιόδου	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Γονείς, οι πρώτοι παιδαγωγοί, και οι ποιοτικές σχέσεις	31
2.1 Νευροεπιστήμη και ανάπτυξη του εγκεφάλου	34
2.2 Βιολογικά στοιχεία αναφορικά με τη γέννηση	37
2.3 Οι ανθρώπινες σχέσεις	38
2.4 Οι σχέσεις των βρεφών με τους συνομηλίκους	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ανάπτυξη και μάθηση κατά τη βρεφική περίοδο	51
3.1 Θεωρίες μάθησης με έμφαση στη βρεφική περίοδο	51
3.2 Διαδικασίες μάθησης των βρεφών	55
3.3 Η κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη	58
3.3.1 Τα συναισθήματα	58
3.3.2 Προσωπική και κοινωνική συνειδητοποίηση	61
3.4 Η νοητική/γνωστική ανάπτυξη	67
3.4.1 Η γλωσσική ανάπτυξη και μάθηση: τα πρώτα σημάδια επικοινωνίας	71
3.5 Η κινητική ανάπτυξη	72
3.6 Η ανάπτυξη των αισθήσεων στα βρέφη	76
3.6.1 Όραση	76

Βασικές αρχές της Παιδαγωγικής των βρεφών

3.6.2	Ακοή	77
3.6.3	Όσφρηση και γεύση	77
3.6.4	Αφή	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Αναλυτικό πρόγραμμα βρεφών και πρακτικές εφαρμογές		81
4.1	Ο ρόλος και οι δράσεις της βρεφοπαιδαγωγού	82
4.2	Αναλυτικό πρόγραμμα βρεφών: μαθησιακό και αναπτυξιακό πλαίσιο παιχνιδιού	84
4.3	Τρόποι οργάνωσης της μάθησης και της ανάπτυξης	86
4.3.1	Ήυχη παρατήρηση	86
4.3.2	Στοχευμένες παιγνιώδεις παρεμβάσεις	88
4.3.3	Ρουτίνες	89
4.3.4	Οργανωμένα παιχνίδια/Παιγνιώδεις δομημένες δραστηριότητες	91
4.4	Είδη προγραμματισμού	99
4.5	Υπαίθριο παιχνίδι: το παιχνίδι στον εξωτερικό χώρο του κέντρου φροντίδας και εκπαίδευσης βρεφών	100
4.6	Γλώσσα, επικοινωνία και παραμύθι	102
4.6.1	Στρατηγικές ανάπτυξης της επικοινωνίας και της γλώσσας (προφορικός λόγος)	102
4.6.2	Παραμύθια και ιστορίες	103
4.7	Μουσική και βρέφη	109
4.7.1	Μουσικά παιχνίδια με βάση τον τομέα ανάπτυξης	109
4.7.2	Μουσικές πρακτικές στο κέντρο φροντίδας και εκπαίδευσης βρεφών	110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Περιβάλλον, οργάνωση χώρου, παιχνίδια		115
5.1	Χώρος και χρόνος	115
5.2	Οργάνωση χώρου στο κέντρο φροντίδας και εκπαίδευσης βρεφών	116
5.3	Παιχνίδια εμπορίου και βρέφη	130
5.4	Αντικείμενα ως παιχνίδια - αυτοσχέδια παιχνίδια	132
5.5	Παιχνίδια με βάση την ηλικιακή και αναπτυξιακή πορεία του βρέφους	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Παρατήρηση και τεκμηρίωση		141
6.1	Παρατήρηση και καταγραφή της συμπεριφοράς των βρεφών	141
6.1.1	Καταγραφή	142
6.1.2	Χρόνος	143
6.1.3	Περιεχόμενο της παρατήρησης	143
6.2	Τεκμηρίωση	146
6.2.1	Έντυπα επικοινωνίας	146

6.2.2	Οπτική τεκμηρίωση και αξιολόγηση της ανάπτυξης και της μάθησης των βρεφών	153
6.2.3	Έκθεση ανάπτυξης και μάθησης των βρεφών	158
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7		
	Επισκέψεις σε κέντρα φροντίδας και εκπαίδευσης βρεφών: αναστοχαστικά ερωτήματα και παρατήρηση	163
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8		
	Παιδαγωγικά ζητήματα και ενδεικτικές δράσεις	175
8.1	Βασικά αναπτυξιακά ορόσημα	175
8.2	Αυτοεξυπηρέτηση	185
8.2.1	Ντύσιμο	185
8.2.2	Φαγητό	186
8.2.3	Τουαλέτα	187
8.3	Πρακτικές χειρισμού δύσκολων καταστάσεων	188
8.4	Ενίσχυση αυτοελέγχου, συνύπαρξης και συνεργασίας	189
8.5	Επίλυση διενέξεων	190
8.6	Ενδεικτικά παιδαγωγικά ζητήματα	191
8.7	Στρατηγικές ανάπτυξης της επικοινωνίας και της γλώσσας	193
8.8	Ενδεικτικές πρακτικές εφαρμογές	196
8.8.1	Πρακτικές προτάσεις ρουτινών	196
8.8.2	Πρακτικές προτάσεις στοχευμένης παιγνιώδους παρέμβασης . . .	197
8.8.3	Πρακτικές προτάσεις οργανωμένων παιχνιδιών/δομημένων παιγνιδιών δραστηριοτήτων	198
	ΕΠΙΜΕΤΡΟ	201
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	205

Ευχαριστίες

Τις πρώτες μου ακαδημαϊκές εμπειρίες με τα βρέφη, τόσο στην πράξη όσο και στην έρευνα, τις είχα κατά τη διάρκεια των διδακτορικών μου σπουδών στο Teachers College, Columbia University στη Νέα Υόρκη, όπου εργάστηκα στο πανεπιστημιακό κέντρο εκπαίδευσης και φροντίδας βρεφών Rita Gold Center. Κατά τη διάρκεια των σπουδών μου είχα την ευκαιρία να έρθω σε επαφή με πολλά βρέφη και τις οικογένειές τους, και να εφαρμόσω τις αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών. Παράλληλα με την πρακτική μου παρακολουθούσα και σχετικό μάθημα με την καθηγήτρια Susan Recchia, μέσα από το οποίο γνώρισα και μελέτησα τη βιβλιογραφία και την έρευνα που στηρίζει την παιδαγωγική των βρεφών. Η εμπειρία αυτή υπήρξε σημαντική για την ταυτότητά μου ως παιδαγωγού αλλά και ως ερευνήτριας, καθώς, μεταξύ άλλων, μελέτησα και το χιούμορ των βρεφών, το οποίο αποτέλεσε τη θεματική της διδακτορικής μου διατριβής. Το παρόν βιβλίο είναι καρπός όλων αυτών των εμπειριών αλλά και της διδασκαλίας του μαθήματος ΕΠΑ102: «Αγωγή και πρακτικές εφαρμογές κατά τη βρεφική ηλικία» στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Στο πλαίσιο του μαθήματος αυτού, οι υποψήφιοι νηπιαγωγοί έχουν τις πρώτες τους εμπειρίες με τα βρέφη, μαθαίνουν τις βασικές αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών και δημιουργούν ένα εποικοδομητικό πλαίσιο αναστοχασμού γύρω από τις πρακτικές στα κέντρα φροντίδας και εκπαίδευσης (ΚΕΦΕ) βρεφών. Τέλος, στο Ερευνητικό Εργαστήριο Νηπιοσχολικής Αγωγής (ΕΕΝΑ) έχω κατά καιρούς οργανώσει διάφορα προγράμματα επιμόρφωσης για γονείς και βρέφη, αλλά και για εκπαιδευτικούς, τα οποία ενισχύουν τις ερευνητικές μου εμπειρίες για τις ανάγκες των βρεφών και των ενηλίκων που ασχολούνται με τα βρέφη. Η μητρότητα και η ταυτότητα της μαμάς τριών κοριτσιών ενίσχυσαν και εμπλούτισαν τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητές μου σε σχέση με τη βρεφική περίοδο. Η επαφή μου με τα βρέφη, η συνεργασία με εν ενεργεία νηπιαγωγούς που δουλεύουν με βρέφη, η δουλειά μου με γονείς σε προγράμματα επιμόρφωσης, καθώς και η διδασκαλία εν δυνάμει νηπιαγωγών εμπλούτισαν τις εμπειρίες μου στην παιδαγωγική των βρεφών.

Το βιβλίο αυτό αναλύει τις βασικές αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών (από τη γέννηση έως την ηλικία των 3 ετών) και απευθύνεται σε εν ενεργεία και

εν δυνάμει βρεφοπαιδαγωγούς και νηπιαγωγούς, σε ενήλικες που εργάζονται με βρέφη, καθώς και σε γονείς. Πραγματοποιεί μια βιβλιογραφική ανασκόπηση της παιδαγωγικής των βρεφών από θεωρητική και ερευνητική σκοπιά, δίνοντας έμφαση στις ανθρώπινες σχέσεις, στο παιχνίδι, στον σεβασμό για το βρέφος και στην παρατήρηση. Εξετάζει τις διάφορες θεωρίες μάθησης και τους τομείς ανάπτυξης των βρεφών, επισημαίνοντας κάποια ενδεικτικά ορόσημα. Αναφέρεται επίσης στον τρόπο οργάνωσης του ωρολόγιου και αναλυτικού προγράμματος σε ένα κέντρο φροντίδας και εκπαίδευσης βρεφών με βάση την παιδαγωγική των βρεφών. Διατυπώνει προτάσεις για την οργάνωση του χώρου, τις ενδεδειγμένες πρακτικές εφαρμογές και την επιλογή αντικειμένων, παιχνιδιών, παραμυθιών και μουσικών κατάλληλων για βρέφη. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις εμπειρίες που πρέπει να έχουν τόσο οι εν δυνάμει όσο και οι εν ενεργεία βρεφοπαιδαγωγοί που έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με την παιδαγωγική των βρεφών. Η περιγραφή μιας σειράς προτεινόμενων επισκέψεων, με εστιασμένη παρατήρηση και αναστοχαστικά ερωτήματα, βάζει τα θεμέλια για την απόκτηση των κατάλληλων εμπειριών που θα εισάγουν έναν ενήλικα στο πεδίο της βρεφικής παιδαγωγικής. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται πρακτικές προτάσεις και ενδεικτικές δράσεις που άπτονται της παιδαγωγικής των βρεφών και μπορούν να αξιοποιηθούν τόσο από βρεφοπαιδαγωγούς όσο και από γονείς. Σε όλο το βιβλίο υπάρχουν επεισόδια τα οποία υποστηρίζουν και αναδεικνύουν τις αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών. Στο τέλος κάθε κεφαλαίου παρατίθενται ερωτήματα, τα οποία επιχειρούν να προκαλέσουν συζήτηση και αναστοχασμό για την αντίστοιχη θεματική, καθώς και ορισμένα θέματα τα οποία πρέπει να έχουν κατά νου οι γονείς

Ολοκληρώνοντας το ταξίδι δημιουργίας αυτού του βιβλίου, θα ήθελα να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους οι οποίοι με στήριξαν με διάφορους τρόπους στη διαδικασία της συγγραφής. Ευχαριστίες οφείλω στη φίλη και συνάδελφο Σιμώνη Συμεωνίδου για τις αναστοχαστικές συζητήσεις μας που μου επέτρεψαν να επιβεβαιώσω τις κοινές συνιστώσες της ενιαίας εκπαίδευσης με τις αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών. Εκτός των άλλων, μέσα από τη συνεργασία μας και την ακαδημαϊκή προοπτική της, η έννοια της διαφοροποίησης γίνεται εμφανής σε όλο το βιβλίο και ιδιαίτερα στις προτάσεις για κατάλληλες εμπειρίες, παιχνίδια, υλικά, οργάνωση χώρου και στόχους που αφορούν όλα τα βρέφη. Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης τη φίλη και συνάδελφο Νόπη Τηλεμάχου για την επιστημονική επιμέλεια των πληροφοριών που αφορούν τη μουσική και τα βρέφη, καθώς και για τις μουσικές της προτάσεις. Ευχαριστώ ακόμη τον Πάρη Κυρλιτσία για το αρχιτεκτονικό σχέδιο της τάξης των βρεφών, αλλά και τον σύντροφό μου Νικόλα Μανιτάκη για τη δική του οπτική στο κείμενο. Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στη Χρύσα Ξενάκη για την εξαιρετική επιμέλεια του κειμένου, αλλά και σε όλη την ομάδα των εκδόσεων Πεδίο.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

ΚΥΡΙΕΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- ❖ Βασικές αρχές της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών
- ❖ Βιβλιογραφική ανασκόπηση της παιδαγωγικής των βρεφών
- ❖ Η παιδαγωγική των σχέσεων
- ❖ Το σύστημα της εξατομικευμένης φροντίδας
- ❖ Η επαγγελματική αγάπη

1.1 Εισαγωγή

Βρίσκομαι στο γραφείο μου με ανοιχτό το παράθυρο και ακούω το κλάμα ενός βρέφους. Μου προκαλεί την επιθυμία ή, μάλλον, την ανάγκη να το πάρω στην αγκαλιά μου, να το κοιτάξω στα μάτια για να καταλάβω τι προσπαθεί να μου πει, να μπορέσω να επικοινωνήσω μαζί του και να ανταποκριθώ στο κάλεσμά του για διάλογο. Τα βρέφη είναι επικοινωνιακά όντα από τη στιγμή της γέννησής τους. Όσοι μελετούμε ερευνητικά τη βρεφική περίοδο (από τη γέννηση έως την ηλικία των 3 ετών) αγωνιζόμαστε να αλλάξουμε την κυρίαρχη, σχεδόν μέχρι και σήμερα, αντίληψη ότι τα βρέφη δεν καταλαβαίνουν πολλά, γι' αυτό και μπορούμε να τα τοποθετούμε σε μια άκρη του δωματίου, σαν μπιμπελό, χωρίς να τα περιλαμβάνουμε στην κοινωνική ζωή της οικογένειάς τους ή της ομάδας των συνομηλίκων τους. Ωστόσο, χάρη στα ευρήματα της έρευνας και τις θεωρητικές προσεγγίσεις της παιδαγωγικής, της νευροεπιστήμης, της ψυχολογίας και άλλων συναφών επιστημών, σήμερα αντιλαμβανόμαστε και αναγνωρίζουμε πλέον το βρέφος ως ένα ανθρώπινο ον, που μπορεί και θέλει να επικοινωνήσει με τον περίγυρό του και το οποίο μέσα από ποιοτικές αλληλεπιδράσεις μπορεί να ενισχυθεί αναπτυξιακά και μαθησιακά.

Ο τομέας της νευροεπιστήμης παρείχε και εξακολουθεί να παρέχει σημαντικά στοιχεία για τη δομή του εγκεφάλου, τη διαμόρφωση των νευρώνων και τις επιπτώσεις της νευροπλαστικότητας στην ανάπτυξη του βρέφους. Η ψυχολογία ερευνά τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά αναπτύσσονται και μαθαίνουν, και προτείνει αντίστοιχες θεωρίες. Σύμφωνα με τη φαινομενολογική θεώρηση, το άτομο, άρα και το βρέφος, έχει συνείδηση και σκοπό, είναι δραστήριο και αντιμετωπίζει την καθημερινότητά του κατανοώντας τον κόσμο. Η εθνογραφία, εκκινώντας από συστηματικές επιτόπιες παρατηρήσεις και περιγραφές, παρουσιάζει τους τρόπους με τους οποίους τα βρέφη βιώνουν τον κόσμο μέσα στο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο μεγαλώνουν. Η κριτική θεωρία εξετάζει τα άτομα ως κριτικά σκεπτόμενα όντα, τα οποία δομούν την προσωπική τους ζωή αλλά και την κοινωνία. Σύμφωνα με τη μετανεωτερική αντίληψη, δεν υπάρχουν σταθερά και άνευ σημασίας γεγονότα. Ως εκ τούτου, οι πρακτικές στο πλαίσιο της παιδαγωγικής των βρεφών τις οποίες θεωρούμε δεδομένες είναι δυνατόν να προσεγγιστούν με άλλες αντιλήψεις, αλήθειες και γνώσεις, ευνοώντας την ετερογένεια και τη διαφορά. Ακόμη και το κίνημα του μετανθρωπισμού, το οποίο πρεσβεύει ότι το ανθρώπινο είδος στη σημερινή του μορφή βρίσκεται σε μια μεταβατική φάση, επιδιώκει τη συνέχιση και τη βελτίωση της εξέλιξης των βρεφών μέσω της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Η παιδαγωγική συνδυάζει τα δεδομένα και τις πληροφορίες των παραπάνω επιστημών και σχολών σκέψης και μελετά την ιδιαίτερη σημασία των σχέσεων που υπάρχουν στη ζωή των βρεφών. Ταυτόχρονα προσδιορίζει τις κατάλληλες πρακτικές οι οποίες υποστηρίζουν αναπτυξιακά και μαθησιακά τα βρέφη, χωρίς να θέτουν όρια ή πλαίσια που μπορεί να αποκλείσουν κάποια παιδιά ή/και τις οικογένειές τους.

1.2 Βασικές αρχές της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών

Οι βασικές αρχές της παιδαγωγικής (εκπαίδευσης και φροντίδας) των βρεφών στηρίζονται σε επιστημονικά δεδομένα τα οποία προκύπτουν από τη μελέτη της παροχής των κατάλληλων μαθησιακών και αναπτυξιακών εμπειριών στα βρέφη.

Τα κεντρικά στοιχεία που αφορούν την παιδαγωγική των βρεφών συνδέονται με τις ιδιαιτερότητες της βρεφικής περιόδου. Κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών της ζωής τους (βρεφική περίοδος) τα βρέφη έρχονται σε επαφή με το πρώτο οργανωμένο εκπαιδευτικό σύνολο εκτός οικογένειας. Αυτή τη χρονική περίοδο οι αναπτυξιακές αλλαγές είναι συνεχείς και οι ικανότητες και δυνατότητες μάθησης πολλές και ποικίλες. Από την άλλη πλευρά, τα βρέφη είναι εξαρτημένα από τους ενήλικες, έχοντας ανάγκη από διαρκή φροντίδα για την

επιβίωση και την ανάπτυξή τους. Σε αυτό το πλαίσιο, κρίσιμη σημασία έχει ο έντονος συναισθηματικός δεσμός που το βρέφος αναπτύσσει με το άτομο που το φροντίζει, το οποίο είναι συνήθως η μητέρα.

Οι παραπάνω πληροφορίες δεν πρέπει να μας κάνουν να βλέπουμε τα βρέφη ως αβοήθητα και άβουλα όντα, αλλά ως ανθρώπινες υπάρξεις με πολλαπλές δυνατότητες. Τα βρέφη επιθυμούν αλλά και στηρίζονται στη δημιουργία ποιοτικών σχέσεων με τους ανθρώπους γύρω τους, μέσα από τις οποίες μπορούν να εκφράσουν τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Τα παιδιά ηλικίας από 3 μηνών έως 2 ετών αποτελούν μια ομάδα μικτών αναγκών και ικανοτήτων. Αντίθετα, τα παιδιά 2-3 ετών αποτελούν μια διακριτή ομάδα, καθώς πολλά από αυτά βιώνουν μια διαφορετική εκπαιδευτική εμπειρία μεταβαίνοντας από μια μικρή σε μια μεγαλύτερη ομάδα. Σε αυτή την ομάδα ανήκουν βρέφη της ίδιας ή κοντινής ηλικίας, τα οποία πιθανότατα αντιμετωπίζουν παρεμφερή αναπτυξιακά και μαθησιακά ζητήματα. Οι προσδοκίες των ενηλίκων για τα δίχρονα διαφοροποιούνται, καθώς υπάρχει η τάση να εστιάζονται στο μέλλον τους και στην ταυτότητά τους ως παιδιών του νηπιαγωγείου. Σε κάποιες χώρες, όπως και στην Κύπρο, η αναλογία ενήλικα-βρέφους είναι 1 προς 6 για τις ηλικίες από 3 μηνών έως 2 ετών, ενώ η αντίστοιχη αναλογία για τα δίχρονα-τρίχρονα είναι 1 ενήλικας προς 16 βρέφη. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η μικτής ηλικίας τάξη θεωρείται καταλληλότερη και μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, καθώς προσφέρει πλούσιες εμπειρίες κοινωνικής αλληλεπίδρασης τόσο στα μικρά όσο και στα πιο μεγάλης ηλικίας βρέφη.

Οι ιδιαιτερότητες της βρεφικής ηλικίας θα πρέπει να καθοδηγούν τις βρεφοπαιδαγωγούς αλλά και τους γονείς, και να διαφοροποιούν τις πρακτικές τους έτσι ώστε να αποκρίνονται στις ουσιαστικές ανάγκες των βρεφών με κατάλληλο και λειτουργικό τρόπο. Με βάση αυτές τις ιδιαιτερότητες, θα εξετάσουμε τις κύριες αρχές της παιδαγωγικής της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών.

Για τους σκοπούς του παρόντος βιβλίου αναφερόμαστε στις βασικές αρχές της παιδαγωγικής της βρεφικής περιόδου, τις οποίες στη συνέχεια αναλύουμε χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα παραδείγματα από την πράξη. Αυτές οι αρχές, ανεξάρτητα αλλά και συνδυαστικά, δομούν το παρόν βιβλίο.

Στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση της παιδαγωγικής των βρεφών. Οι γονείς ως πρώτοι παιδαγωγοί και οι ποιοτικές σχέσεις του βρέφους εξετάζονται στο δεύτερο κεφάλαιο. Το τρίτο κεφάλαιο καλύπτει την ανάπτυξη και τη μάθηση του παιδιού κατά τη βρεφική περίοδο. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται ένα προτεινόμενο αναλυτικό πρόγραμμα για βρέφη καθώς και σχετικές πρακτικές εφαρμογές. Το πέμπτο κεφάλαιο εξετάζει τις έννοιες του περιβάλλοντος, του χώρου και του χρόνου καθώς και του παιχνιδιού σε σχέση με τα βρέφη. Η παρατήρηση και η τεκμηρίωση συζητούνται στο έκτο κεφάλαιο. Ακολουθούν δύο κεφάλαια τα οποία

εστιάζονται σε ποικίλες πρακτικές εφαρμογές και αναστοχαστικά ερωτήματα. Ειδικότερα, το έβδομο κεφάλαιο περιέχει πληροφορίες που απευθύνονται σε εν δυνάμει βρεφοπαιδαγωγούς ή σε εν ενεργεία εκπαιδευτικούς που προτίθενται να εργαστούν με βρέφη. Αυτές οι πληροφορίες θα τους βοηθήσουν να αποκτήσουν τις πρώτες ουσιαστικές εμπειρίες τους με τα βρέφη μέσα από την ανάπτυξη αναστοχαστικών ερωτημάτων και τη διατύπωση συστηματικών προτάσεων για το περιεχόμενο και τις δράσεις τους σε Κέντρα Φροντίδας και Εκπαίδευσης (ΚΕΦΕ) βρεφών. Οι προτεινόμενες επισκέψεις και οι αναμενόμενες δράσεις των ενηλίκων στηρίζονται στις αρχές της παιδαγωγικής των βρεφών, οδηγώντας τους στον εντοπισμό των στοιχείων που δομούν την παιδαγωγική πρακτική της βρεφικής περιόδου. Το τελευταίο, όγδοο κεφάλαιο περιέχει πολλές προτάσεις για παιδαγωγικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη φροντίδα και εκπαίδευση των βρεφών· περιλαμβάνει επίσης ορισμένα έντυπα, τα οποία μπορούν να δοθούν και στους γονείς, εμπλέκοντάς τους έτσι ενεργά σε όλα όσα αφορούν τα βρέφη τους.

Σε αυτό το σημείο επισημαίνω δύο όρους τους οποίους επιλέγω σκόπιμα να χρησιμοποιώ στο βιβλίο, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ιδιαιτερότητες των βρεφών όσο και τις αρχές που διέπουν την παιδαγωγική των βρεφών. Πρώτον, ο όρος «βρεφοπαιδαγωγός» περιγράφει τους ενήλικες που ανήκουν στο πρώτο οργανωμένο εκπαιδευτικό σύνολο και παρέχουν φροντίδα και εκπαίδευση στα βρέφη. Ειδικότερα οι δραστηριότητες φροντίδας αξιοποιούνται ταυτόχρονα και ως εμπειρίες μάθησης και ανάπτυξης από τις παιδαγωγούς των βρεφών. Δεύτερον, αναφέρομαι σε «Κέντρα Φροντίδας και Εκπαίδευσης (ΚΕΦΕ) βρεφών», αφού ο όρος «βρεφικός σταθμός», που χρησιμοποιείται συχνά για να προσδιορίσει το πρώτο εκπαιδευτικό σύνολο στο οποίο φοιτά ένα βρέφος, στέλνει λανθασμένα μηνύματα για το τι ακριβώς συμβαίνει εκεί (δεν «σταθμεύουμε» τα βρέφη), ποιες είναι οι αρμοδιότητες των βρεφοπαιδαγωγών σε αυτούς (απλώς φροντίζουν τα βρέφη) και τι μπορούν να βιώσουν τα βρέφη (αποκλειστικά φροντίδα). Στα ΚΕΦΕ ο ρόλος των βρεφοπαιδαγωγών είναι άκρως σημαντικός, καθώς προσφέρουν τόσο φροντίδα όσο και εκπαίδευση, και τα βρέφη φοιτούν σε αυτά προκειμένου να αποκτήσουν πλούσιες, αυθεντικές και ποιοτικές εμπειρίες, οι οποίες θα ενισχύσουν την ανάπτυξη και τη μάθησή τους.

Τέλος, επισημαίνω ότι οι όροι «μάθηση» και «ανάπτυξη» στο πλαίσιο της βρεφικής περιόδου εδώ χρησιμοποιούνται εναλλακτικά και συνδυαστικά, καθώς κατά τη βρεφική περίοδο η ανάπτυξη καθοδηγεί και ακολουθεί τη μάθηση, αλλά και η μάθηση προάγει και ενισχύει την ανάπτυξη. Τα παιδιά αναπτύσσουν δεξιότητες μέσα από τις μαθησιακές τους εμπειρίες και μαθαίνουν έννοιες

λόγω των αναπτυξιακών τους αλλαγών. Η ανάπτυξη της κινητικής ικανότητας του βρέφους, για παράδειγμα, που το καθιστά ικανό να μπουσουλά, του δίνει τη δυνατότητα να εξερευνήσει περισσότερο τον χώρο και έτσι να κατανοήσει τις έννοιες «μπροστά» και «πίσω».

Πίνακας 1: Βασικές παιδαγωγικές αρχές της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών

1. Οι γονείς είναι οι πρώτοι παιδαγωγοί των παιδιών τους.
2. Οι ανθρώπινες σχέσεις αποτελούν τη βάση της παιδαγωγικής της βρεφικής περιόδου.
3. Τα βρέφη γεννιούνται ικανά και έχουν την εσωτερική επιθυμία να μάθουν.
4. Το αναλυτικό πρόγραμμα στηρίζεται στην ανάπτυξη και στη μάθηση των βρεφών μέσα από το παιχνίδι και τις ρουτίνες.
5. Το περιβάλλον και η οργάνωση του χώρου διαμορφώνουν τις εμπειρίες.
6. Ο χώρος και ο χρόνος αποτελούν εργαλεία εξατομικευμένης και ομαδικής προσέγγισης.
7. Η παρατήρηση αποτελεί μια πηγή της ανάπτυξης, της μάθησης και της τεκμηρίωσής τους.

Πριν από την ανάλυση των αρχών της εκπαίδευσης και της φροντίδας των βρεφών, πραγματοποιείται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση η οποία περιλαμβάνει ερευνητικά δεδομένα και επιστημονικά κείμενα που υποστηρίζουν τις συγκεκριμένες αρχές και αναδεικνύουν το θεωρητικό πλαίσιο της παιδαγωγικής των βρεφών.

1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση της παιδαγωγικής της βρεφικής περιόδου

Τα βρέφη είναι οι πιο σπουδαίοι επιστήμονες που υπάρχουν, επειδή από την αρχή της ζωής τους βρίσκουν τρόπους να εξερευνήσουν τον κόσμο γύρω τους, να τον μελετήσουν, να συλλέξουν πληροφορίες, να βρουν λύσεις σε προβλήματα. Όλα ανακύπτουν από την επαφή τους τόσο με το περιβάλλον όσο και με τους ανθρώπους, και μαθαίνουν να οργανώνουν τις δράσεις τους στη βάση των αποτελεσμάτων που έχουν συγκεντρώσει. Επιπλέον, τα βρέφη εξάγουν συμπεράσματα και με αυτόν τον τρόπο αρχίζουν να κατανοούν τον κόσμο και

τους ανθρώπους. Και όλα αυτά τα κάνουν στηριζόμενα στις σχέσεις που διαμορφώνουν στη ζωή τους. Οι αυθεντικότερες εμπειρίες κατά τη βρεφική περίοδο βασίζονται στις ποιοτικές σχέσεις και στην αγάπη.

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η *παιδαγωγική των σχέσεων* αποτελεί τη βάση για την κατάλληλη διαμόρφωση των εμπειριών των παιδιών κατά τη βρεφική περίοδο και συγκεκριμένα στο ΚΕΦΕ. Τα βρέφη φτάνουν στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους, μαθαίνουν και αναπτύσσονται όταν βιώνουν ζεστές και αυθεντικές σχέσεις με τους γύρω τους, με αφετηρία αυτούς που τα φροντίζουν. Το συναίσθημα της σωματικής και συναισθηματικής φροντίδας δημιουργεί στα βρέφη ασφάλεια και εμπιστοσύνη (Degotardi & Pearson, 2014). Άλλωστε, οι σχέσεις ασκούν μακροχρόνια επίδραση στην κοινωνική, συναισθηματική και ψυχολογική ευεξία των ανθρώπων (Lamb, 2005).

Η κατανόηση του όρου «φροντίδα» μόνο με την έννοια της καθημερινής ανταπόκρισης στις βιολογικές ανάγκες των βρεφών (φαγητό, ύπνος, αλλαγμα πάνας) όταν γίνεται αναφορά στη φοίτησή τους σε ΚΕΦΕ κατά τη διάρκεια των πρώτων τριών χρόνων της ζωής τους περιορίζει την αντίληψή μας και υποβαθμίζει τις πλούσιες παιδαγωγικές εμπειρίες που προσφέρουν οι βρεφοπαιδαγωγοί στα παιδιά (Rockel, 2009). Οι βρεφοπαιδαγωγοί δεν πρέπει να θεωρούνται φροντιστές, επειδή έτσι αφαιρείται από αυτούς η παιδαγωγική πτυχή της εμπειρίας της φροντίδας των βρεφών – γι' αυτό άλλωστε επιλέγω συνειδητά να χρησιμοποιώ τον όρο «βρεφοπαιδαγωγός». Η φροντίδα γίνεται λανθασμένα αντιληπτή ως επέκταση της μητρότητας και θεωρείται ότι αποτελεί μια δράση που δεν εμπλέκει ιδιαίτερες νοητικές διεργασίες και για την οποία δεν χρειάζονται εξειδικευμένες γνώσεις. Είναι γεγονός ότι η φροντίδα αντιπροσωπεύει μεγάλο μέρος της εμπειρίας ενός βρέφους στο ΚΕΦΕ, οπότε οι επαγγελματίες βρεφοπαιδαγωγοί θα πρέπει να γνωρίζουν πώς να μετατρέπουν τις διαδικασίες φροντίδας σε μαθησιακές εμπειρίες. Η φροντίδα αναφέρεται στην ανάπτυξη μιας σχέσης με ένα άλλο άτομο, και όχι σε μια σειρά από συγκεκριμένες συμπεριφορές (Noddings, 1992). Η αμοιβαιότητα αποτελεί επίσης σημαντικό μέρος αυτής της σχέσης φροντίδας (Goldstein, 2002). Επιπλέον, η επαγγελματική αγάπη, η φροντίδα και η εκπαίδευση είναι στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τον ρόλο της βρεφοπαιδαγωγού που επιδιώκει να αναπτύξει μια εξατομικευμένη και προσωπική σχέση με κάθε βρέφος (Page, 2011).

Η Shin (2015) μελέτησε την *παιδαγωγική της φροντίδας* καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι βρεφοπαιδαγωγοί και τα βρέφη οικοδομούν από κοινού αυτή τη φροντίδα μέσα στην τάξη. Η συγγραφέας αναφέρεται στους πολλαπλούς ρόλους που αναλαμβάνει η βρεφοπαιδαγωγός στο πλαίσιο της φροντίδας των βρεφών, δημιουργώντας το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον. Στο άρθρο της Shin, η βρεφονηπιαγωγός προσφέρει φαγητό στο βρέφος, στηρίζει τη γλωσσική του ανάπτυξη και λειτουργεί ως συμπαίκτηρά του στο παιχνίδι. Όλοι αυτοί

οι ρόλοι και οι δράσεις της βρεφοπαιδαγωγού αποτελούν πρότυπο τόσο για τα βρέφη όσο και για τις εκπαιδευόμενες βρεφοπαιδαγωγούς που παρακολουθούν τις πρακτικές της.

Ερευνώντας την *επαγγελματική αγάπη* ως ουσιαστική μεταβλητή της επαγγελματικής φροντίδας των βρεφών, οι Recchia, Shin και Snaider (2018) εξέτασαν τις απόψεις εν δυνάμει βρεφοπαιδαγωγών, οι οποίες συμμετείχαν σε ένα πρόγραμμα πρακτικής άσκησης σε ΚΕΦΕ, και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αγάπη: (α) αφορά την αναγνώριση των βρεφών ως ξεχωριστών όντων· (β) σχετίζεται με την προσφορά και το μοίρασμα του χώρου και του χρόνου· (γ) εμφανίζεται κατά τη διάρκεια κοινών στιγμών μεταξύ των ατόμων· (δ) υπερβαίνει τον χώρο και τον χρόνο· και (ε) αποτελεί κρίσιμο συστατικό της επαγγελματικής φροντίδας και εκπαίδευσης των βρεφών. Οι συμμετέχουσες αναφέρθηκαν στη φροντίδα που παρείχαν στα βρέφη και στις αμοιβαίες αλληλεπιδράσεις τους μέσα από τις καθημερινές ρουτίνες, που τις βοήθησαν να αναπτύξουν ουσιαστικές συνδέσεις με αυτά. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας υποστηρίζουν τη θέση της Gornik (2010), ότι δεν φροντίζουμε τα βρέφη επειδή τα αγαπάμε, αλλά τα αγαπάμε επειδή τα φροντίζουμε.

Η βιβλιογραφία σχετικά με τη φροντίδα και την εκπαίδευση κατά τη βρεφική περίοδο προτείνει το *σύστημα της εξατομικευμένης φροντίδας* (key caregiving) των βρεφών. Σύμφωνα με αυτό, σε κάθε βρέφος αντιστοιχεί μια βρεφοπαιδαγωγός, η οποία του προσφέρει εξατομικευμένη φροντίδα και επικεντρώνεται κυρίως στις προσωπικές του ανάγκες, αναπτύσσοντας έτσι μια πιο προσωπική σχέση μαζί του (Lee, 2006). Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι η συγκεκριμένη βρεφοπαιδαγωγός αγνοεί τα υπόλοιπα βρέφη ή/και ότι το βρέφος συνδέεται μόνο μαζί της. Απεναντίας, η βρεφοπαιδαγωγός αποτελεί συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο συγκεκριμένο βρέφος και στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, παιδιά και ενήλικες (Elfer et al., 2012· Shin, 2010). Κάθε μετάβαση υποστηρίζεται καλύτερα από αυτό το σύστημα, καθώς η βρεφοπαιδαγωγός επικεντρώνεται στο βρέφος και το καλωσορίζει το πρωί, το στηρίζει έτσι ώστε να μάθει τις διάφορες ρουτίνες, λειτουργεί διαμεσολαβητικά στο παιχνίδι του με τα άλλα βρέφη, και ενημερώνει, προφορικά ή γραπτά όταν είναι εφικτό, τους γονείς για την εμπειρία του βρέφους κατά τη διάρκεια της ημέρας. Το σύστημα της εξατομικευμένης φροντίδας συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση του βρέφους, μειώνει το άγχος τόσο του ίδιου όσο και της οικογένειάς του, οδηγεί στην καταβολή μιας ομαδικής προσπάθειας και ενδυναμώνει όλα τα μέλη της κοινότητας (Page, 2014).

Σε αυτό το πλαίσιο εμφανίζεται η ιδέα της *συγχρονισμένης επικοινωνίας* (in sync), που απαιτεί από τις βρεφοπαιδαγωγούς να επικοινωνούν στο ίδιο επίπεδο με τα βρέφη. Η ιδέα αυτή βρίσκεται σε αντιδιαστολή με την ιδέα της *ασυγχρονιστής επικοινωνίας* (out of sync). Στο πλαίσιο της συγχρονισμένης επικοινωνίας οι βρεφοπαιδαγωγοί κατανοούν με ουσιαστικό και επιτυχημένο τρόπο τις

ανάγκες των βρεφών και ανταποκρίνονται σε αυτές. Αντίθετα, στο πλαίσιο της ασυγχρόνιστης επικοινωνίας δεν καταφέρνουν να εντοπίσουν σωστά τα μηνύματα των βρεφών, οπότε δεν ανταποκρίνονται επιτυχώς στις ανάγκες τους (Recchia & Shin, 2012).

Οι αποτελεσματικές πρακτικές στην παιδαγωγική της φροντίδας των βρεφών περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την *ουσιαστική και εστιασμένη παρατήρηση*. Η έννοια της παρατήρησης θεωρείται απαραίτητη για τη λειτουργία τόσο του συστήματος εξατομικευμένης φροντίδας όσο και της εντός επικοινωνιακής εμβέλειας πρακτικής. Ειδικότερα, είναι κρίσιμης σημασίας το να έχει η βρεφοπαιδαγωγός τις δεξιότητες να παρατηρεί και να εντοπίζει τις ευαίσθητες και διακριτικές προσπάθειες του βρέφους να επικοινωνήσει τις ανάγκες του ή να αναδείξει τις ικανότητές του. Αυτό μπορεί να το επιτύχει ακολουθώντας την προσέγγιση «*Παρατηρώ, Περιμένω, Διερωτώμαι*» ('Watch, Wait, and Wonder' – WWW) την οποία εισηγήθηκε η Muir (1992). Οι βρεφοπαιδαγωγοί οι οποίες εφαρμόζουν αυτή την πρακτική εμπλέκονται ενεργά στις διαδικασίες που αφορούν το βρέφος μόνο μετά από κατάλληλη παρατήρηση, ανταποκρινόμενες στις πραγματικές ανάγκες του και όχι σε αυτές που οι ίδιες νομίζουν ότι αποζητά. Μια άλλη πρακτική είναι αυτή της *ήσυχης παρατήρησης* (quiet time observation), κατά τη διάρκεια της οποίας οι βρεφοπαιδαγωγοί παρατηρούν διακριτικά το βρέφος, συλλέγοντας πληροφορίες για το πώς αντιλαμβάνεται και βιώνει το περιβάλλον του, και επικοινωνούν μαζί του με μη λεκτικούς τρόπους, μέσα από κινήσεις, εκφράσεις του προσώπου και ήχους, όταν αυτό είναι αναγκαίο (Hammond, 2009).

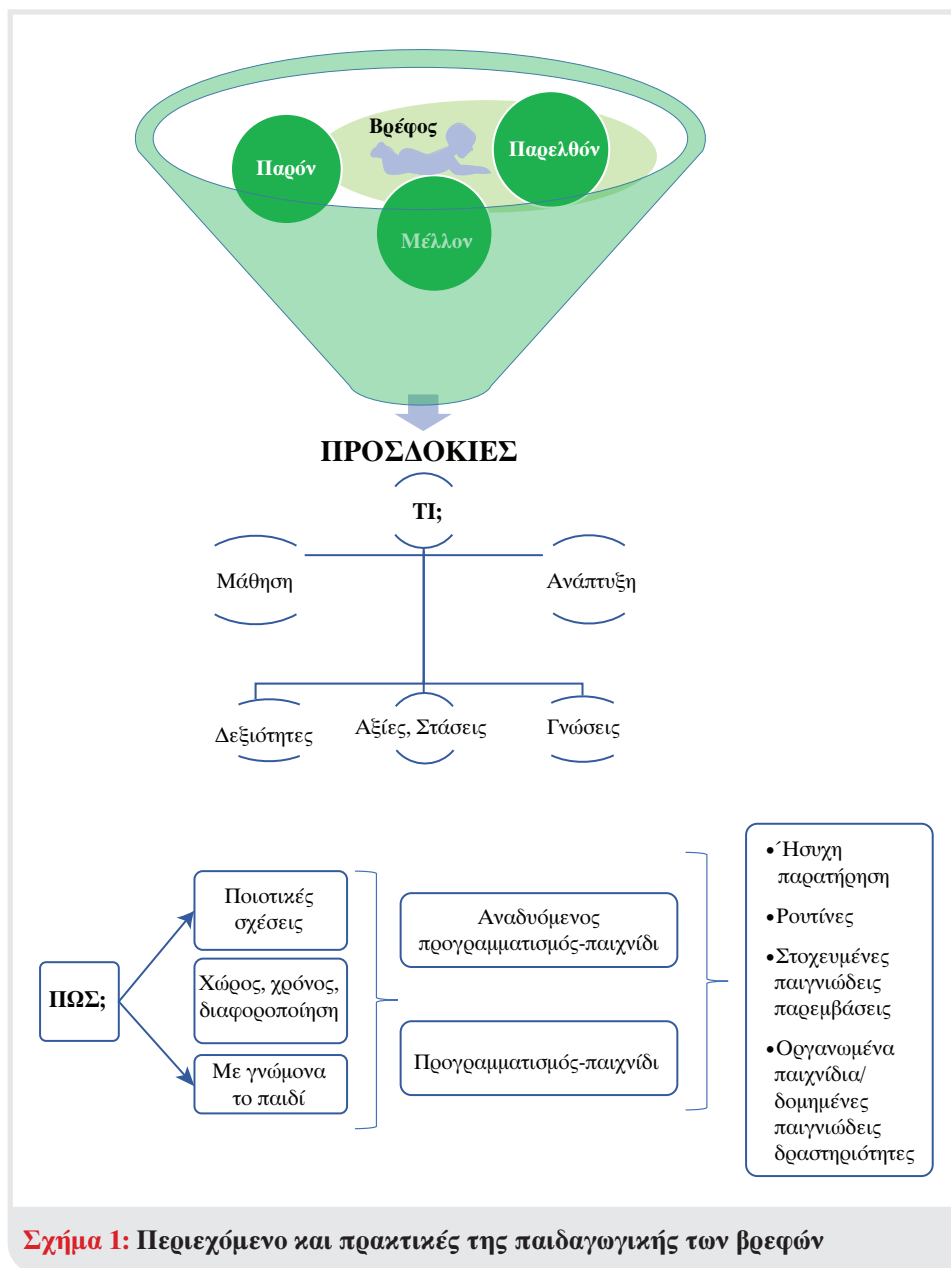
Οι Loizou και Demetriou (2019) μελέτησαν τις εμπειρίες εν δυνάμει νηπιαγωγών κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης σε ΚΕΦΕ βρεφών, στο πλαίσιο ενός μαθήματος για τη βρεφική περίοδο. Τα αποτελέσματα της μελέτης αναδεικνύουν τους *διαφορετικούς ρόλους* αλλά και τους *στόχους* που έθεταν οι βρεφοπαιδαγωγοί ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης της μάθησης που επέλεγαν (π.χ. ρουτίνα, ήσυχη παρατήρηση, στοχευμένη παιγνιώδης παρέμβαση). Όπως διαπιστώθηκε, τα παιδιά μάθαιναν και ανέπτυσσαν δεξιότητες μέσα από όλους τους παραπάνω τρόπους οργάνωσης της μάθησης, το δε επίπεδο εμπλοκής των βρεφοπαιδαγωγών ήταν διαφορετικό ανάλογα με την πρακτική. Όταν εμπλέκονταν σε οργανωμένο παιχνίδι με τα βρέφη, οι ίδιες λειτουργούσαν περισσότερο ενεργητικά, ενώ όταν υιοθετούσαν την ήσυχη παρατήρηση, ήταν λιγότερο ενεργητικές. Η ήσυχη παρατήρηση μάλιστα κρίθηκε ως η πιο δύσκολη πρακτική, καθώς οι βρεφοπαιδαγωγοί ως μέλλουσες εκπαιδευτικοί θεωρούσαν δεδομένη την εμπλοκή τους στα τεκταινόμενα της τάξης οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας.

Στη βιβλιογραφία αναφέρονται διάφορες πρακτικές που θεωρούνται απαραίτητες για την οργάνωση της μάθησης και της ανάπτυξης των βρεφών.

Προωθείται επίσης η *ενεργητική εμπλοκή* της βρεφοπαιδαγωγού στις διαδικασίες που αφορούν τα βρέφη, δίνοντάς τους τον απαραίτητο χώρο και χρόνο στο πλαίσιο του παιχνιδιού. Επισημαίνεται ωστόσο ότι υπάρχουν βρέφη τα οποία χρειάζονται περισσότερη υποστήριξη αλλά και δομημένες εμπειρίες από τη βρεφοπαιδαγωγό προκειμένου να καταφέρουν να συμμετάσχουν ενεργά. Αυτό σημαίνει ότι η βρεφοπαιδαγωγός θα πρέπει να στέκεται δίπλα τους προσεκτικά και τρυφερά, και να τα καθοδηγεί. Σημαντικό είναι επίσης οι βρεφοπαιδαγωγοί να εστιάζονται στην εξατομικευμένη φροντίδα και εκπαίδευση, αλλά ταυτόχρονα να σκέφτονται τα βρέφη ως ομάδα και να ενεργούν σε αυτή τη βάση, δημιουργώντας ομαδικές δραστηριότητες και ομαδικά παιχνίδια (Lee, Shin, & Recchia, 2016).

Οι Shin και Partyka (2017) επισημαίνουν ότι το παιχνίδι αποτελεί το καλύτερο μαθησιακό και αναπτυξιακό πλαίσιο για τα βρέφη. Οι βρεφοπαιδαγωγοί δημιουργούν χώρους παιχνιδιού για να υποστηρίξουν τη μάθηση και την ανάπτυξη των βρεφών μέσα από δομημένες και στοχευμένες δραστηριότητες, αλλά και μέσα από αναδυόμενες παιγνιώδεις δραστηριότητες. Όπως υποστηρίζουν επίσης οι παραπάνω συγγραφείς, η ευελιξία και η συστηματική παρατήρηση είναι οι κύριες συνιστώσες που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα των πρακτικών εφαρμογών, υποστηρίζοντας κάθε βρέφος ξεχωριστά αλλά και ολόκληρη την ομάδα.

Κλείνοντας, θεωρώ σημαντικό να παρουσιάσω την εικόνα ενός βρέφους έτσι όπως πρέπει να το βλέπουμε αν λάβουμε υπόψη όλα τα παραπάνω και αν θέλουμε η εμπειρία του στο ΚΕΦΕ να είναι τέτοια που να το βοηθήσει να αναπτυχθεί στον μέγιστο βαθμό και να μάθει αξιοποιώντας πλήρως τις δυνατότητές του. Το βρέφος είναι μια μαθήτρια ή ένας μαθητής που μπορεί και θέλει να εμπλέκεται ενεργά στις διαδικασίες που σχετίζονται με τις εμπειρίες τού πώς μαθαίνει και αναπτύσσεται. Το βρέφος αποδέχεται, απορρίπτει, μιμείται και δημιουργεί νέες δράσεις και συμπεριφορές χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που του προσφέρονται για να αναπτυχθεί και να μάθει. Οι χρονικές έννοιες του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος μας βοηθούν να βλέπουμε το βρέφος έτσι όπως είναι. Κάθε βρέφος έχει ένα παρελθόν, ένα ενεργό παρόν και ένα μέλλον. Στη βιβλιογραφία η παιδική ηλικία γίνεται αντιληπτή μέσα από τη δυναμική του χρόνου, παρουσιάζοντας το παιδί ως βρέφος στα πλαίσια του παρόντος και του μέλλοντος (*being and becoming*) (Uprichard, 2008· βλ. και Loizou, 2017). Το 12 μηνών βρέφος στο χρονικό πλαίσιο του παρόντος μπορεί να καθίσει, και είναι επίσης σε θέση να κατανοήσει περισσότερες λέξεις από όσες μπορεί να χρησιμοποιήσει. Το 12 μηνών βρέφος στο μέλλον θα ενταχθεί σύντομα σε μια ομάδα δίχρονων και αναμένεται να μπορεί να κάθεται σε κύκλο για να ακούσει μια ιστορία για ορισμένο χρονικό διάστημα. Τέλος, κάτι που τείνουμε να ξεχνούμε, το βρέφος στο παρελθόν ήταν ένα παιδί 12 μηνών

που μπουσουλούσε και κινούνταν από έπιπλο σε έπιπλο, απολαμβάνοντας την κοινωνική αλληλεπίδραση με τους γύρω του. Η χρονική διάσταση του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος επηρεάζει την εικόνα που διαμορφώνουμε για τα βρέφη καθώς και την αντιμετώπισή τους (Loizou, 2017). Γι' αυτό

και η αντίληψή μας για το τι μπορούν να κάνουν τα βρέφη και πώς πρέπει να οργανώνουμε τις εκπαιδευτικές εμπειρίες τους θα πρέπει να λαμβάνει ουσιαστικά και συστηματικά υπόψη τη συνιστώσα του χρόνου. Η βιβλιογραφία για τη βρεφική περίοδο υποστηρίζει σθεναρά ότι τα βρέφη που έχουν θετικές και ουσιαστικές σχέσεις με τους γύρω τους αναπτύσσουν το αίσθημα της ασφάλειας και του ανήκειν, και έτσι μπορούν να πειραματιστούν, να μιμηθούν, να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν και τελικά να αναπτυχθούν και να μάθουν (Page, Clare, & Nutbrown, 2013). Στο Σχήμα 1 το βρέφος παρουσιάζεται ως μέλος μιας κοινότητας, ενώ αναδεικνύονται τα «τι», δηλαδή το περιεχόμενο, και τα «πώς», δηλαδή οι πρακτικές εφαρμογές, της παιδαγωγικής των βρεφών.

Επισημαίνεται ότι στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται αναφορά στα χρονικά πλαίσια που συνδέονται με τις αναπτυξιακές δυνατότητες των βρεφών. Τα πλαίσια αυτά βεβαίως θα πρέπει να τα συμβουλευόμαστε με προσοχή, καθώς κάθε βρέφος είναι μοναδικό και ξεχωριστό και αναπτύσσεται με τους δικούς του ρυθμούς, στον δικό του χρόνο και στη βάση των δικών του εμπειριών. Οι ηλικίες, τα στάδια και τα αποτελέσματα από τα διαφορετικά επιστημονικά πεδία μελέτης μάς επιτρέπουν να κατανοήσουμε το πλαίσιο της ανάπτυξης των βρεφών, οι πληροφορίες αυτές όμως θα πρέπει να αξιοποιούνται κριτικά και μέσα στο χρονικό πλαίσιο του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος για κάθε βρέφος ξεχωριστά. Το Σχήμα 1 αναδεικνύει το περιεχόμενο και τις πρακτικές της παιδαγωγικής των βρεφών.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Πώς η παιδαγωγική των βρεφών μπορεί να λειτουργήσει ως «φάρος» για την ποιοτική φροντίδα και εκπαίδευση των βρεφών;
2. Πώς η παιδαγωγική των σχέσεων καθοδηγεί τις πολιτικές που υιοθετεί και εφαρμόζει ένα κέντρο εκπαίδευσης και φροντίδας βρεφών;
3. Πώς αντιλαμβάνεστε θεωρητικά και πρακτικά την επαγγελματική αγάπη;
4. Πώς μπορεί η προσέγγιση «Παρατηρώ, Περιμένω, Διερωτώμαι» να αποτελέσει μια μορφή οργάνωσης της μάθησης των βρεφών;
5. Πώς σχολιάζετε την άποψη της A. Gornik ότι «δεν φροντίζουμε τα βρέφη επειδή τα αγαπάμε, αλλά τα αγαπάμε επειδή τα φροντίζουμε»;
6. Πώς μπορεί το σύστημα εξατομικευμένης φροντίδας να υποστηρίξει την ανάπτυξη και τη μάθηση των βρεφών;

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ: ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ

- ❖ Είναι σημαντικό να αναπτύξετε με το βρέφος σας μια ποιοτική σχέση, η οποία να περιλαμβάνει φροντίδα και παιχνίδι.
- ❖ Μέσα από τη συχνή και ουσιαστική επικοινωνία με το βρέφος σας ενισχύετε την ανάπτυξη και τη μάθησή του.
- ❖ Οι σημαντικότεροι ενήλικες στη ζωή ενός βρέφους είναι τα άτομα που το φροντίζουν στο σπίτι και οι βρεφοπαιδαγωγοί του.
- ❖ Από τη στιγμή της γέννησής τους όλα τα βρέφη είναι σε θέση να αναπτυχθούν και να μάθουν.

